

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы

ЖАРИЯЛАНДЫ
19.12.2023СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/147965/

Қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы

Орталық Азиядағы кең байтақ және мәдени жағынан алуан түрлі ел Қазақстан ұлттың тарихи жолын айғақтайтын дәстүрлердің, әдет-ғұрыптардың және рәміздердің бай гобеленімен безендірілген. Бұл мәдени мозаиканың негізінде ұлттық бас киімдер жатыр, олардың әрқайсысы тірі өнердің бір бөлігі және терең символизмнің қоймасы. Бұл зерттеу қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасын зерттеуге кірісіп, сол баурап алатын тұлғалық белгілерге тоқылған түстердің, өрнектердің және материалдардың күрделі тілін ашуға бағытталған.

Қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасын түсіну көптеген себептерге байланысты өте маңызды. Ең алдымен, бұл бас киімдер жай аксессуарлар емес, мәдени мұраның ыдыстары болып табылады, олардың әрқайсысында өткен және бүгінгі күннің қайталанбас баяны бар. Бұл бас киімдердің символдық тілін ашу қазақ мәдениеті мен ұрпақтар бойы сақталып келе жатқан құндылықтарды тереңірек бағалауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, жаһандық байланыс пен мәдени алмасу дәуірінде бұл рәміздерді сақтау және құжаттау Қазақстанның бай мәдени бірегейлігін сақтау үшін өте маңызды. Қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы ұлттың жан дүниесіне үңіліп, оның құндылықтарына, наным-сеніміне, салт-дәстүріне сәуле түсіреді.

Алдыңғы зерттеулер. Қазақтың ұлттық бас киімдері тақырыбы толығымен зерттелмеген. Алдыңғы зерттеулер бұл бас киімдердің тарихи эволюциясынан бастап, оларды жасау кезінде қолданылған материалдар мен техникаға дейінгі кейбір аспектілеріне жарық берді. Дегенмен, бұл мәдени жәдігерлердің семиотикасын түсінуімізде айтарлықтай алшақтық бар. Бұрынғы зерттеулер қазақ бас киімдерінің сипаттамалық және тарихи аспектілеріне жиі назар аударғанымен, олар бұл әшекейлердің мән-мағынасы мен символизміне терең үңілген жоқ. Қазақ халқы. Бұл зерттеу осы бас киімдердегі мәдени және символдық тілді ашу арқылы бар білім жиынтығын құруға және кеңейтуге бағытталған. Осылайша, біз қазақ мәдениетін және

оның өзгермелі әлемдегі маңыздылығын жан-жақты түсінуге үлес қосамыз деп үміттенеміз.

Мақсат. Бұл зерттеудің негізгі мақсаты – қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасын зерттеу. Біз осы бас киімдердің күрделі дизайнында, материалдарында және түстерінде жасырылған мағыналар мен мәдени белгілерді ашуға тырысамыз. Осы барлау арқылы біз осы мәдени жәдігерлердің қазақ қоғамындағы маңызын тереңірек түсінуді ұсына отырып, олардың көрнекі және символдық тілін декодтауды мақсат етеміз.

Мақсаттар.

1. Мәдениеттану: Бұл зерттеу ұлттық бас киімдердің семиотикасын зерттеу арқылы қазақ мәдениетінің өзегіне үңілуді көздейді. Біз бұл бас киімдер бейнелейтін мәдени рәміздерді, дәстүрлерді және тарихи әңгімелерді құжаттау және түсіндіруді мақсат етіп отырмыз.
2. Мұраны сақтау: Біздің мақсатымыз – Қазақстанның мәдени мұрасын сақтауға үлес қосу. Бұл бас киімдер тек көркем туындылар ғана емес, сонымен қатар тарих пен болмыстың қоймасы болғандықтан, бұл зерттеу олардың болашақ ұрпақ үшін мәдени маңызын сақтауға көмектеседі.

3.Заманауи өзектілігі: Біз қазақтың ұлттық бас киімдерінің мәдени символикасының қазіргі қоғамда қалай сақталып отырғанын көрсетуге ұмтыламыз. Осы арқылы біз осы бас киімнің қазіргі қазақ өміріндегі мәдени мәні мен атқаратын рөлін ашуды мақсат етіп отырмыз.

4.Мәдени алмасу: Жаһандану және мәдени алмасу дәуірінде біз жаһандық аудитория арасында қазақ мәдениетін тереңірек түсінуге ықпал етуді мақсат етеміз. Бұл бас киімдердің семиотикасын ашу арқылы біз қазақ дәстүрі мен кең дүние арасындағы алшақтықты жоюға болады.

5.Зерттеуге қосқан үлесі: Бұл зерттеу қазақтың ұлттық бас киімдері туралы бар білімдер жиынтығына үлес қосуды көздейді. Бұрынғы зерттеулер көбінесе олардың тарихи және көркемдік аспектілеріне назар аударғанымен, біз бұл бас киімдерге енгізілген мағыналарға, символизмге және мәдени контексттерге тереңірек үңілуді мақсат етеміз.

Осы мақсаттар мен мақсаттарға жету үшін біз қазақ мәдениетінің байлығы мен тереңдігін осы бірегейлік пен дәстүрдің таңғажайып нышандары арқылы көрсететініне сенеміз.

Бұл зерттеу нысаны – қазақтың ұлттық бас киімдерінің алуан түрлілігі. Бұл қазақ халқының бас киімдерінің әртүрлі түрлерін, соның ішінде «сәукеле», «тақия» және басқа аймақтық нұсқаларды зерттеуді қамтиды. Ол осы бас киімдерді жасау кезінде

пайдаланылған материалдарды, түстерді, өрнектерді және дизайнды тексеруді қамтиды. Бұл бас киімдердің физикалық аспектілері мен көркемдік сипаттамалары біздің зерттеуіміздің негізгі нысаны болып табылады.

Бұл зерттеудің тақырыбы, керісінше, қазақтың ұлттық бас киімдерінің киюі, түсіндірілуі және ұлттық киімге кіріктірілген мәдени және әлеуметтік контексттер болып табылады. қазақ халқының. Бұл келесі аспектілерді қамтиды:

Мәдени контекст: Біз бұл бас киімдердің қазақтың мәдени дәстүрлеріне қалай терең енгенін зерттейміз. Біздің тақырыбымыз олардың рәсімдермен, әдет-ғұрыптармен және әртүрлі мәдени тәжірибелермен байланысын түсінуді қамтиды.

Әлеуметтік маңыздылық: Біз осы бас киімдердің әлеуметтік рөлдері мен маңыздылығын зерттеуді мақсат етеміз. Бұл олардың киюшінің әлеуметтік мәртебесін, жынысын немесе жасын және қазақ қоғамындағы құндылықтарды қалай білдіретінін қамтиды.

Тарихи эволюция: Біздің зерттеу тақырыбымыз осы бас киімдердің тарихи эволюциясын бақылауды қамтиды. Біз олардың өзгерген әлеуметтік динамика мен мәдени өзгерістерді көрсете отырып, уақыт өте келе қалай дамығанын түсінуге тырысамыз.

Заманауи өзектілігі: Біз бұл бас киімдердің қазіргі қазақ қоғамындағы маңызын қалай сақтайтынын да зерттейміз. Біздің тақырыбымыз олардың бүгінгі әлемде күнделікті өмірдің, мерекелердің және жеке басының бір бөлігі болып қала беретінін зерттеуді қамтиды.

Объектіні (бас киімнің өзін) тақырыппен (олар өмір сүретін мәдени-әлеуметтік контекст) байланыстыра отырып, біз қазақтың ұлттық бас киімдерінің күрделі семиотикасын ашуға және олардың мәдени және әлеуметтік маңыздылығына тұтас көзқарас ұсынуға ұмтыламыз.

Гипотезалар:

Гипотеза 1 Қазақтың ұлттық бас киімдеріндегі материалдар мен бояулардың таңдауы белгілі бір мәдени және символдық мағыналармен тығыз байланысты.

2-гипотеза: Қазақтың ұлттық бас киімдерінің қазіргі мәдени және әлеуметтік мәніне тарихи контекст айтарлықтай әсер етеді.

3-гипотеза: Қазақ бас киімдерінің әртүрлі түрлері қазақ мәдениетіндегі алуан түрлілікті көрсететін ерекше символдық хабарлар береді.

4-гипотеза: Қазақтың ұлттық бас киімдерін кию қазақ қауымы ішінде киетін адамның әлеуметтік болмысын құруда және көрсетуде маңызды рөл атқарады.

Зерттеу сұрақтары:

Зерттеу сұрағы: Қазақтың ұлттық бас киімдеріндегі материалдар мен түстерді таңдау мәдени символизмді қалай береді және бұл таңдауларға қандай ерекше мән жатады?

2-зерттеу сұрағы: Тарихи жағдай, соның ішінде қазақ қоғамындағы өзгерістер қазақтың ұлттық бас киімдерінің қазіргі мәдени-әлеуметтік мәніне қалай әсер етті?

3-зерттеу сұрағы: Қазақ бас киімдерінің әр алуан түрлерінің символизмі мен маңызының айырмашылығы неде және бұл айырмашылықтар қазақ мәдениетіндегі әртүрлілікті қалай көрсетеді?

4-зерттеу сұрағы: Қазақтың ұлттық бас киімдерін кию қазақ қоғамдастығы ішінде киетін адамның әлеуметтік болмысын құруға және көрсетуге қалай ықпал етеді және бұл тәжірибенің қоғамдық және жеке салдары қандай?

Бұл гипотезалар мен зерттеу сұрақтары қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасын зерттеуге негіз болып, зерттеу процесіне бағыт-бағдар беріп, осы қызықты мәдени жәдігерлердің жасырын мағыналары мен мәдени мәнін ашуға көмектеседі.

Әдістеме: Зерттеу дизайны:

Бұл зерттеу сапалы және сандық деректерді жинау мен талдауды біріктіретін аралас әдістерді қолданады. Әдістеме қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы туралы олардың мәдени және әлеуметтік жағдайларын ескере отырып, жан-жақты түсінік беруге арналған.

Мәліметтерді жинау әдістері:

Көрнекі талдау: Қазақтың ұлттық бас киімдерін материалдарға, түстерге, өрнектерге және оюларға назар аудара отырып, егжей-тегжейлі тексеру және көрнекі талдау. Бұл фотосуреттер мен құжаттамалармен толықтырылады.

Сұхбат: Осы бас киімдерді киетін немесе мәдени байланысы бар қазақ тұлғаларымен құрылымдық сұхбат. Бұл сұхбаттар бас киімдерге қатысты мәдени және әлеуметтік мағыналар туралы түсінік береді.

Сауалнамалар: Сауалнама сауалнамасы әртүрлі жас топтары мен аймақтардағы респонденттердің әртүрлі тобына таратылады. Сауалнама барысында олардың қазақтың ұлттық бас киімдері туралы түсінігі, білімі мен түсінігі сұралады.

Мұрағаттық зерттеулер Қазақтың бас киімдеріне қатысты тарихи жазбалар, фотосуреттер мен әдебиеттер осы мәдени жәдігерлердің эволюциясының тарихи контекстін қамтамасыз ету үшін зерттеледі.

Үлгі алу және қатысушылар. Іріктеу стратегиясы әр түрлі жас топтарынан,

географиялық аймақтардан және Қазақстандағы мәдени ортадан қатысушылардың кең ауқымын қамтуға бағытталған мақсатты болады. Бұл әртүрлі қатысушылар тобы қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы туралы бай және көп қырлы көзқарасты ұсынады.

Деректерді талдау:

Көрнекі талдау: Көрнекі талдаудың нәтижелері материалдарға, түстерге, үлгілерге және дизайнға негізделген санаттарға бөлінеді. Бұл санаттар қауымдастырылған болады Сұхбат: Сұхбаттан алынған сапалы деректер тақырыптық тұрғыдан талданады, бас киімдердің мәдени-әлеуметтік маңызына және олардың символикасын түсіндіруге назар аударылады.

Сауалнамалар: Сауалнама деректері әртүрлі демографиялық топтар арасындағы жалпы қабылдаулар мен интерпретациялардағы өзгерістерді анықтау үшін статистикалық бағдарламалық қамтамасыз етуді қолдану арқылы сандық талданатын болады.

Этикалық ойлар: этикалық ойлар зерттеу барысында сақталады. Барлық қатысушылардан ақпараттандырылған келісім алынады және олардың анонимділігі қамтамасыз етіледі. Қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасын талқылағанда мәдени сезімталдық пен жеке өмірді құрметтеу басты мәселе болмақ.

Қорытынды: Әдістемеміздегі көрнекі талдаулар, сұхбаттар, сауалнамалар және мұрағаттық зерттеулердің үйлесімі қазақтың ұлттық бас киімдерінің семиотикасы туралы тұтас түсінік береді. Бұл кешенді тәсіл қазақ мәдениеті мен мұрасын тереңірек бағалауға ықпал ете отырып, осы бас киімдердің жасырын мәдени және әлеуметтік мәндерін ашуға мүмкіндік береді.

Қорыта келгенде, біздің зерттеуіміз қазақтың ұлттық бас киімдерінің күрделі де терең семиотикасын ашады. Олар мәдени жаңғыру мен сабақтастықтың нышандары ретінде келешегі кемел келешегі бар тарихпен, табиғатпен және әлеуметтік мәнмен терең астасып жатқан мәдени бірегейліктің тірі нышандары ретінде қызмет етеді.

Алшынова Әсел Болатқызы, Қазақ Ұлттық университетінің , философия және политология кафедрасының, мәдениеттану дінтану кафедрасының ,мәдени антропология мамандығының 1 курс магистранты.

Ғылыми жетекші:Аликбаева Маржан Башановна, Қазақ Ұлттық университетінің , философия және политология кафедрасының, мәдениеттану дінтану кафедрасының филос.ғ.к., аға оқытушы

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.